

**Steklács János – Szabó Ildikó – Szinger Veronika**

## **Olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek kezelésének vizsgálata az Európai Unióban**

### **Az ADORE-projekt (Adolescent Struggling Readers)**

Két évvel ezelőtt az EU oktatási ügyekkel foglalkozó bizottsága prioritásként nevezte meg azt a célt, hogy szakértők bevonásával térképezzék fel az olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek problémáinak megoldására irányuló gyakorlatot, a hatékony módszereket, valamint az EU tagállamainak ehhez kapcsolódó intézményrendszerét. Pályázatot írtak ki arra, hogyan lehetne több ország együttműködésére építve mindezeket leírni, illetve tanulmány formájában ajánlást megfogalmazni az EU döntéshozói részére, hogy a tagállamok milyen eljárásokat, módszereket, intézménystruktúrákat használjanak, alakítsanak ki az érintett korosztály olvasási problémáinak kezelésére. A kutatás a lisszaboni cél megvalósításához is hozzá szeretne járulni. (Európának 2010-re a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kell válnia, amely képes a fenntartható fejlődésre.) Az együttműködés másik fontos célja egy olyan könyv írása a szerzett tapasztalatokról és a kutatási eredményekről, amely használható kutatók, tanárok és minden, a kérdésben érintett szakember számára.

A programba a következő országok kapcsolódtak be: Ausztria, Belgium, Észtország, Finnország, Lengyelország, Németország, Norvégia, Magyarország, Olaszország, Svájc, Románia, vagyis a PISA-felmérések mutatói alapján eltérő eredményeket produkáló nemzetek. A nemzetközi munkacsoport tevékenységének koordinálását a lüneburgi Leuphana Egyetem vállalta, a projekt szakmai felügyeletét Donna Alvermann, amerikai olvasáskutató látta el. Magyarországról Steklács János, Szabó Ildikó és Szinger Veronika, a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Karának oktatói vettek részt a munkában.

A két évig tartó kutatás első fázisaként a részt vevő országok tanulmányt készítettek oktatási rendszerük jellemzőiről, különös tekintettel az olvasástanításra, az olvasási nehézségek kezelésére. A tanulmányok másik fontos feladata az országban folyó olvasáskutatás jellegzetességeinek, preferált területeinek ismertetése volt. Valamennyi tanulmány tartalmazta az adott ország pedagógusképzésének bemutatását is. A kutatómunka követhető volt egy internetes oldalon, ahová felkerültek, felkerülnek az aktuális események, beszámolók az elvégzett tevékenységről: [www.adore-project.eu](http://www.adore-project.eu).

Második lépésben a résztvevők kialakították a kétéves projekt menetét, megtervezték a munkafázisokat, meghatározták a munkahipotéziseket. Minden kutatói csoport bemutatott két-két gyakorlatban működő módszert, eljárást, amely szerintük sikeres az olvasási nehézségek kezelésében. A már működő, hatékony programok felkutatásában természetesen sokat segítettek a résztvevők szakmai kapcsolatai, amelyek révén gyakorló pedagógusokat is sikerült bevonni a projektbe. A kutatásnak ezt a szakaszát egy jelentés összegezte, amelyben minden részt vevő ország röviden bemutatta a munkamódszerét az általa jónak tartott gyakorlatok kiválasztásához. Ezt követően került sor azoknak a kulcsfontosságú tényezőknek a felsorolására, amelyek fejlesztésével nagy valószínűséggel javulás érhető el az olvasási képességek terén. Több mint negyven ilyen szempont alapján készültek el a megfigyelési űrlapok. A projekt résztvevői ezeket a szempontokat egy négyzetes modellben helyezték el aszerint, hogy osztály- vagy iskolai keretben, program vagy projekt formájában, illetve országosan jellemzőek-e. A megfigyelés alapjául olyan nagyobb kategóriák szolgáltak, mint a fizikai környezet (az osztályterem elrendezése, felszereltsége, könyvek, szemléltető anyagok

megjelenése stb.); a személyes dimenziók (pl. a tanulás segítése); a szociális dimenziók (kölsönös tisztelet és elfogadás, minőségi tanár-diák, diák-diák interakciók); a kognitív dimenziók (különböző tanulásirányítási és tanulás-szervezési formák); a metakognitív tudatosság – hogy csak néhányat említsünk a szempontok közül. Ezeket az űrlapokat töltöttük ki, amikor a három csoportba osztva megnéztük és elemeztük azokat az órákat és foglalkozásokat, amelyeket a fogadó ország hatékonynak tartott. A tanórák és a foglalkozások mellett interjúkat készítettünk intézményvezetőkkel, tanárokkal és magukkal a diákokkal is, akik kiegészítették, illetőleg árnyalták a hospitálások során kialakult képet. A meglátogatott órák részletes tervezetét és menetét a csoportok előzetesen megkapták angol nyelven. Az oktatás szereplőin kívül alkalmunk volt politikusokkal, a helyi közélet képviselőivel (írókkal, könyvtárosokkal, egy újság főszerkesztőjével) is találkozni, akik közreműködői vagy támogatói voltak egy-egy jó gyakorlatnak vagy kezdeményezésnek. (A magyar kutatócsoport tagjai Belgiummal, Németországgal és Észtországgal dolgoztak együtt ebben a szakaszban.)

A magyar példákat egy kecskeméti és egy békéscsabai általános iskolában prezentáltuk. A bemutatott magyar gyakorlatok a tantárgyközi integrációnak, a kooperatív tanulásnak és a kompetenciaalapú oktatásnak is jó példái voltak.

Békéscsabán a Jankay Tibor Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában Kőrösi Tibor tanár 7. osztályos biológiaóráját látogattunk meg. Az óra felkészüléssel kezdődött, a tanulók lecsendesedéséhez, ráhangolódásához, a figyelem és az érdeklődés felkeltéséhez egy rövid videofilmet néztek meg a gyerekek. A feladat a címadás, a téma meghatározása volt. Ezután áttekintés következett jóslás és gyors tájékozódás (címek, alcímek, ábrák, beleolvasás, előzetes ismeretek) alapján. Az új anyag feldolgozása, feltárása a következő tanulási stratégiákat alkalmazta: a tankönyv szövegét bekezdésként, némán olvasták a tanulók, állításonként kerestek kulcsszavakat, majd kulcsszavas vázlatot, gondolattérképet készítettek önállóan a bekezdésről; az ábra értelmezéséhez információt gyűjtöttek a szövegből; a szöveg fő gondolatmenetét értelmezték (hangos gondolkodás); következtetést vontak le az új információk, a meglévő tudás, valamint a további részek előzetes áttekintése alapján. Egyes szövegrészeknél előzetes és olvasás közbeni kérdéseket fogalmaztak meg, a kérdéseket pedig átalakították állításokká. A szöveg feldolgozását rövid összefoglalás, elmondás, utólagos átgondolás követte. Az otthoni tanulás során ismételnék a tanulók, egészben, részben, saját maguknak vagy másnak önellenőrzéssel elmondják a megtanult anyagot. A gyakorlás úgy történik, hogy a tanulók egyéni választás alapján vázlatot készítenek papíron vagy elektronikus adathordozón, megoldják a munkafüzet feladatait, illetve további forrásokat keresnek a témához, majd erről valamilyen formában beszámolót készítenek. Az óra egyes részeinek kezdőbetűi ennek a tanulás-módszertani stratégiának a nevét adják: *Fától fáig*.

Kecskeméten a Mátyás Király Általános Iskola egyik 5. osztályában Gyergyádesz Lászlóné irodalomóráját mutattuk be jó gyakorlatként. Az órán Petőfi Sándor *János vitéz* című elbeszélő költeményének 1–16. énekéről tanultakat ismételték át a tanulók. Az óra elején ráhangolódásként irányított tanári kérdésekre válaszoltak (pl. Mi volt a legkellemesebb, illetve a legkellemetlenebb élményed a szöveg olvasása során?; Ki volt a kedvenc szereplő?; Melyik volt a kedvenc jelenet? Melyik tetszett a legkevésbé?). Válaszaikat indokolniuk kellett. A frontális munkát pármunka váltotta fel. A „motívumkirály” játék során a tanulók páronként válaszoltak a kérdésekre; a leggyorsabban hibátlanul válaszoló gyermek lett a győztes. A páros munka után csoportokban dolgoztak tovább a tanulók. A cél a szövegértés fejlesztése volt. A diákok eszperente mondatokat kaptak, s meg kellett keresniük az ennek megfelelő eredeti mondatot a szövegben, s párosítaniuk kellett a helyszínt és a szereplőt is az adott szövegrészlethez. Ezután olyan képeket kaptak a csoportok, amelyek az addig olvasott szöveget illusztrálták. Az egyik feladat a képek időrendi sorrendbe állítása és egymondatos képaláírások készítése volt, a másik annak a képnek a megtalálása, amelyik addig még nem olvasott eseményre utalhat. A kakukktojásként kiválasztott kép segítségével jóslták meg a történet folytatását. A szöveghez nemcsak vizuális, hanem audiotorikus információt is kapcsoltak a hangoskönyvjáték során. A csoportok egy-egy

tagjának állatok, természeti jelenségek, tárgyak hangjait kellett utánozni az olvasott szövegre utalva. A csoport többi tagja megkereste azt a szövegrészletet, amelyet a hang felidézett. Memóriafejlesztő volt a következő rímkereső játék. A tanár két-két sort olvasott fel a műből, a második sor utolsó szavát elhagyta. A tanulóknak ki kellett egészíteniük a hiányos sort, és meg kellett válaszolniuk egy tanári kérdést is a sorral kapcsolatban. A második körben, ugyanebben a játékban a tanulók egymásnak tettek fel kérdéseket a szövegrészlettel kapcsolatban. Az óra zárásaként a csoportok magukat, egymást és a feladatokat is értékelték.

A nemzeti sajátosságok és az eltérő oktatási rendszer ellenére sikerült olyan tendenciákat, univerzálisnak mondható alapproblémákat meghatároznunk, amelyek megoldására vagy enyhítésére hatékonyak bizonyul a nemzetközi együttműködés és a tapasztalatcsere. Az összegyűlt adatok alapján az időközben megalakult szerkesztőbizottság meghatározta a végső publikáció formáját, az adatok feldolgozásának mikéntjét. Ugyancsak ez a bizottság határozta meg azt a közel húsz kulcselemet, tényezőt, amely a beérkezett megfigyelési űrlapok alapján kirajzolódott. Ezekhez a kulcselemekhez rendeltük hozzá azokat a kulcseseményeket, amelyek elemzésével be tudjuk mutatni, hogy egyes gyakorlat, órarészlet, módszer, program miért jó vagy rossz, miért hatékony vagy kevésbé az.

A kutatást végig megkülönböztetett figyelemmel kísérte az EU oktatáspolitikai bizottsága, mert olyan széles tudásalapot tudott felmutatni, amely a politikai döntéshozók számára is segítség lehet az oktatás területén. Ugyanakkor teljesíti azt az elvárást is, hogy a középpontban a gyakorlat álljon. Az eredmények várhatóan jó hatással lesznek az érintett országok oktatására, társadalmára és gazdaságára is.

A munka jelenleg ebben a fázisban tart, a február eleji szerkesztőbizottsági ülés lesz az utolsó alkalom, ahol a publikáció megkapja a végső formáját. A készülő könyv a Peter Lang kiadónál fog megjelenni. Az EU Oktatási Bizottsága külön anyagi fedezetet biztosított a munka fordítására is, így reményeink szerint az magyarul is olvasható lesz majd. Mindannyian nagyon bízunk az eredmények széles körű hasznosulásában, hiszen számos jó módszert, hatékony gyakorlatot láttunk, ismertünk meg, amely itthon is jól alkalmazható lenne éppen annál a korosztálynál, amelynek a PISA-eredményei szerint jelentős fejlesztésre lenne szüksége a szövegértő olvasás területén. Az eredményeket a pedagógusok alap- és továbbképzésébe is beépítjük. A projekt befejezése után részletesen is ismertetni fogjuk annak legfontosabb tapasztalatait és tanulságait.

**Steklács, János – Szabó, Ildikó – Szinger, Veronika: Investigating the treatment of teenagers with reading difficulties in the European Union. The ADORE-project (Adolescent Struggling Readers)**

### Az írás szerzőiről

*Steklács János*

Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, Magyarország

steklacs[kukac]gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0998-6278>

*Szabó Ildikó*

Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, Magyarország

balazsne.ildiko[kukac]pk.uni-neumann.hu

<https://orcid.org/0000-0003-1866-1838>

*Szinger Veronika*

Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, Magyarország

szinger.veronika[kukac]pk.uni-neumann.hu

<https://orcid.org/0000-0003-1334-4884>